

bonyolultabb, nagyobb energiát lekötő munkát igényel a pedagógusoktól" (126.1.)

Az ifjúság megítélésénél egy helyen azt írják, hogy „nem ismernek munkanélküliséget, de láthatnak még munkakerülőt” (119.1). Talán itt egy kicsit leegyszerűsítik a dolgot. Több városban, pl. Debrecenben is, gondot okoz a szakképzetelen női, gyakran családfenntartó munkaerő elhelyezése. A pedagógusok ideológiai továbbképzése, a pedagógiai továbbképzés, a szakmai és módszertani továbbképzés c. részletek inkább a jelenlegi helyzetet vázolják, regisztrálják.

A *negyedik fejezet* iskolarendszerünkkel és az iskolázatással foglalkozik.

Kár, hogy nem esett szó a tanítóképzésről, néhány felsőfokú mezőgazdasági technikum megszűnésének vagy összevonásának okáról,

a tanácsok művelődésügyi osztályainak reformirányító és végrehajtó munkájáról, a szakfelügyelet kérdéseiről. Indokolt-e, s ha igen, akkor mikor érvényesül majd az egységes irányítás az oktatási intézményekben? Hasznos lett volna függeléként közölni az 1961. III. sz. törvényt és az 1965-ös módosítást, ill. az MSZMP KB. ezzel kapcsolatos határozatait is.

Összességében elmondhatjuk, hogy a könyv az elért eredményeket számba veszi, a hibákat, hiányosságokat őszintén feltárja, óratervi és egyéb statisztikai összehasonlításai jók és szemléletesek, jelentősek történeti és nemzetközi összehasonlításai. Pozitívuma továbbá, hogy a megoldás útját — módját keresve sok hasznos javaslatot tesz. A szerzők jó szolgálatot tettek megírásával.

VASKÓ LÁSZLÓ

„A PEDAGÓGIA IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI KÜLFÖLDÖN” C. SZOROZAT

Napjainkban az ifjúság helyzete, a nevelés és az oktatás, a pedagógia nemcsak a szakembereket, hanem a legszélesebb közvéleményt érdekli úgygyé vált. Az elmúlt félszázadban végbement forradalmi változások, társadalmi, népi, nemzeti harcok és a tudomány, a technika rohamos fejlődése erősen hat a nevelésre és az oktatásra.

A szocialista tábor országaiban lendületesen bontakozik ki a nevelés és az oktatásügy kommunista szellemű, a történelmi és a társadalmi fejlődés igényeit figyelembe vevő átalakulása. A kapitalista országokban is sok értékes és újszerűen izgalmas pedagógiai kezdeményezésnek lehetünk tanúi. A gyarmati sorból felszabadult országokban demokratikus, nemegyszer a szocializmus irányába mutató vívmányokat hoznak létre a haladó erők. Megragadó látványt, sok tanulságot nyújtanak a szemlélőnek — vagy ahogyan BÉSSÉNYEI mondaná: a „magyar néző”-nek — a Szovjetunióban és a baráti országokban látható merész újítások, kísérletek, az úttörő-kutató munkák: a kötelező középiskolai oktatás megvalósítása; az oktatás és a termelőmunka összekapcsolása, a legkorszerűbb audiovizuális technikai eszközök, a kibernetika, a matematikai logika alkalmazása az oktatásban, a sokoldalúan képzett ember kialakítása.

A korszerű pedagógiai műveltség kialakításához, mindennapi oktató-nevelő munkánkhoz nélkülözhetetlen a neveléstudományi irodalom rendszeres tanulmányozása. A hazai pedagógusoknak erre néhány éven át csak bizonyos korlátok között volt lehetősége, amíg végre három évvel ezelőtt új könyvsorozatot indíthattunk „A pedagógia időszzerű kérdései külföldön” címmel. A sorozat *célja*, hogy színvonalas, a hazai pedagógiai élet számára

is aktuális külföldi tanulmányokat adjon a közoktatás irányító szervei, a neveléstudományi szakemberek és a gyakorló pedagógusok számára. A sorozat egyes kötetekinek témái munkánk szélesebb körű pedagógiai, pszichológiai és oktatáspolitikai összefüggéseinek felismeréséhez nyújtanak segítséget.

A sorozat első kötete „Az új iskolának új didaktikát” címmel jelent meg 1964-ben. A Szovjetunióban évek óta élénk vita folyik a tanítási óra felépítéséről, az oktatási módszerek megjavításáról. E vitákban új szakaszt nyitott L. V. ZANKOV professzor cikke, amely a részletkérdések után a didaktika általános kérdéseit, a didaktika tárgyának, feladatának, módszereinek új alapokon történő meghatározását helyezi a vita középpontjába. ZANKOV professzor kutatómunkájának legfőbb célja, hogy tudományos eszközökkel feltárja az oktatás és a tanulók fejlődése közti valódi kölcsönhatásokat. Véleménye szerint az oktatást magasabb színvonalon, a követelmények állandó fokozásával kell megvalósítani. Csak az olyan oktatási folyamat szolgálhatja a gyermekek gyors és intenzív fejlődését, amely rendszeres és megfeszített szellemi munkát igényel. Ezzel az alapelvvel szoros kapcsolatban fejt ki elgondolásait a tananyag elsajátításának gyorsabb üteméről. Több éves kísérletei alapján bizonyítja annak lehetőségét és szükségességét, hogy a 4 éves alsó tagozati oktatás jelenlegi tantervét — a tanulók túlterhelése nélkül — 3 év alatt el lehet végezni. Ennek megfelelően az alsó tagozati osztályok óratertve is 3 évre tervezi. És bár L. V. ZANKOV kísérletei a gyakorlatban is eredményeseknek bizonyultak, s ezek alapján már több szovjet általános iskola 4. osztályába bevezették a szakrendszerű oktatást, ZANKOV-nézeti mé-

gis heves vitát robbantottak ki a szovjet pedagógusok körében. Sokan egyet értenek didaktikai alapelveivel, sokan viszont kételkednek eredményeiben. A sorozat első füzeté ZANKOV tanulmányán kívül az ellentétes álláspontot képviselő B. JESZİPOV válaszát és a neves gyermekpszichológus, D. ELKONYIN hozzászólását is tartalmazza.

„*Makarenko és a mai iskola*” — a sorozat második kötetének címe, mely MAKARENKO születésének 75. és halálának 25. évfordulója alkalmából jelent meg. A kettős MAKARENKO-évforduló olyan időpontban érkezett el, amikor a szovjet pedagógusok körében egyre általánosabb a törekvés, hogy MAKARENKO pedagógiai rendszerét csonkítatlanul az iskolai nevelőmunka alapjává tegyék. E törekvések jegyében íródott a füzetet tartalmazó három tanulmány. Az első tanulmány — a Narodnoje obrazovanyije c. szovjet folyóirat szerkesztőjének cikke — elemzi MAKARENKO pedagógiájának utóéletét a Szovjetunióban, halálától napjainkig. J. KOSZTYASKIN a tanulmány iskolai megszervezésének tapasztalatait szembeesíti Makarenko pedagógiai hagyatékával, V. KUMARIN pedig MAKARENKOT, mint a szovjet pedagógusok nagy példaképét állítja elénk. Hangsúlyozza azonban, hogy maga MAKARENKO sem tekintette saját rendszerét lezárt és változtathatatlan szisztémának, a pedagógia olyan csúcsának, mely felett már semmi sem lehet. Amikor a pedagógiát a legmozgékonyabb és a legdialektikusabb tudománynak nevezte, MAKARENKO saját rendszerét is dialektikusnak kezelte, gondoskodott szüntelen tökéletesítéséről és új elemekkel való gazdagításáról. Mégis azt kívánta, hogy azok a pedagógusok, akik követőinek vallják magukat, ezt ne azzal kezdjék, hogy az általa kidolgozott rendszerben változtatásokat eszközölnek, hanem azzal, hogy a gyakorlatban megvalósítják azt. Csak akkor beszélhetünk arról, hogy alkotó munkával módosítjuk és kiegészítjük pedagógiai rendszerét, ha már megismertük e rendszer logikáját. MAKARENKO pedagógiai elméletének alkotó felhasználása éppen azt jelenti, hogy az ő egész rendszerét felhasználjuk az új körülmények között.

A harmadik kötet címe: „*Az oktatógép és az oktatás programozása*”. A programozott oktatást tudvaleg az a szükségszerűség hozta létre, hogy gyökeresen javítanunk kell az oktatás és a tanulás folyamatát, irányíthatóbbá és ellenőrizhetőbbé kell tennünk ezeket a folyamatokat. A programozott tankönyvek és az oktatógépek azok az új eszközök, amelyek segítségével a programozott oktatás megoldani igyekszik ezt a feladatot. A pedagógia elméletének és gyakorlatának történetében új szakaszt jelent az, hogy kezdenek meghonosítani az oktatásban az automatikus és fél-automatikus irányítási és ellenőrzési eszközök,

amelyek napjainkban már az emberi tevékenységnek csaknem minden területére behatoltak, és mindenütt valóban forradalmi változásokat idéznek elő. Az automatikus irányítási és ellenőrzési eszközöknek az oktatásban való meghonosítása természetesen nem öncél. Ezek csak eszközei a fő feladat megoldásának, tehát az irányítás és ellenőrzés tökéletesítésének az oktatásban — de olyan eszközök, amelyek lehetővé teszik számos, az oktatás irányításával kapcsolatos feladat újszerű megoldását, és feltehetően lehetővé fogják tenni az oktatás irányításának magasabb színvonalra emelését. Az oktatógépről és a programozott oktatásról e kötetet megelőzően részletesebb ismertetés nem jelent meg magyar nyelven. L. ITYELSZON szovjet, K. OZENBACH és W. HOCHHEIMER nyugatnémet, és A. LUMSDAINE amerikai szerzők tanulmányai bemutatják az oktatás programozásának alapelveit, jelenlegi helyzetét, fejlődési és alkalmazási lehetőségeit, továbbá elemzik a tanár szerepét a programozott oktatásban.

„*A felnőttoztatás lélektani problémái*” című negyedik kötet két, egymástól erősen eltérő jellegű tanulmányt tartalmaz. Az elsőben JU. SZAMARIN röviden ismerteti a Szovjetunióban a felnőttoztatással kapcsolatban folyó tudományos kutatómunkát. A második: W. SZEWCZUK lengyel tudósnak „*A felnőtt ember pszichológiája*” c. monográfiájából kiemelt fejezet. Ismerteti a tanulásához szükséges fiziológiai és pszichikai adottságokat a felnőttkorban. Ilyen kérdésekre keres választ: befejezettek tekinthető-e a felnőtt ember lelki fejlődése? Nehezebben tanul-e a felnőtt, mint a fiatal? Mikor éri el a felnőtt ember szellemi teljesítőképességének csúcsát? SZEWCZUK különösen az amerikai THORNDIKE-re támaszkodva mutat rá arra, hogy a tanulási görbék világosan bizonyítják, hogy bár a tanulási készség a 27—33. év után csökkenni kezd, ez a készség a negyedik évtized vége felé a 15—16. életévbeli készségnek felel meg, az ötödik évtized vége felé pedig a 10—11. év készségének. A felnőttek tanítása annyiban könnyebb, hogy önálló, komolyan gondolkodó, a gyermekeknél és ifjaknál fegyelmezettebb emberekkel van dolguk, akik ellenállóbbak a nehézségekkel szemben, és kiegyensúlyozottabbak. De annyiban nehezebb is ez a munka, hogy másfajta, a felnőttkort megelőző fejlődési időszakokban folyó tanítástól eltérő oktatási módszereket igényel.

A sorozat ötödik füzeté: „*A társadalomlélektan és a pedagógia*” négy tanulmányt közöl a legújabb marxista szociálpszichológiai kutatások köréből. V. N. KOLBANOVSKIJ szovjet filozófus a társadalomlélektan időszzerű kérdései közül különleges fontosságot tulajdonít a pedagógiával kapcsolatos feladatoknak. A marxista társadalomlélektan legfőbb elméleti problémáját az emberek közös-

ségi kapcsolatainak vizsgálatában látja. W. FRIEDRICH az „ifjúságotkutatás”-ra irányítja a figyelmet. Komplex módon vizsgálja az ifjúság életkori sajátosságait és társadalmi helyzetét. Elemzi az ún. kikérdező módszer felhasználási körét, megbízhatóságának s érvényességének feltételeit. H. DANNEHAUER egyes, a polgári szociálm pszichológiában divatos módszereket értékeli. M. WORWERG a szociometriai vizsgálatok használhatóságát, hitelességét igyekszik nagyrészt szintén szociometriai eszközökkel ellenőrizni. E tanulmányok nem dönthetik el végérvényesen a vitatott módszertani kérdéseket, de tájékoztatják az olvasót azokról a próbálkozásokról, amelyek a társadalomlélektani szempontok fokozottabb érvényesítésében látják a pedagógiai kutatások módszertani megújulásának egyik fontos útját.

A modern technika pedagógiai alkalmazásával foglalkozik a hatodik kiadvány: a „Technikai eszközök a nyelvoktatásban” c. A kötetben szereplő három tanulmány azt bizonyítja, hogy a technikai eszközök fokozottabb felhasználása gyökeres változást ígér a nyelvoktatásban. G. J. DÖRF: SUSZTER szovjet szerző iskolája nyelvi laboratóriumának berendezését írja le, pontosan megjelölve a különböző gépek típusait és működésük mechanizmusát. H. ROTT német szerző (NDK) a technikai kabinet szerepét világítja meg az orosz nyelvi képzésben és továbbképzésben. P. TAR GUBERINA a zágrábi egyetem fonetikai tanszékének vezetője és professzora az audiovizuális strukturális-globális módszer kialakulásának nyelvtudományi, pszichológiai és pedagógiai előzményeivel foglalkozik. Kiemeli, hogy e módszer annak az eredményeként született meg, hogy a század elején a nyelvészek egy csoportja kutatásának középpontjába a beszélt nyelv tanulmányozását állította. A kísérleti fonetika, a korszerű pedagógia és módszertan, valamint a modern technikai eszközök alkalmazása is nagy szerepet játszott ennek a módszernek a kialakításában. A magnetofonszalagokkal, hanglemezekkel, filmekkel és diapozitívekkel az anyanyelv fonológiai rendszerének a figyelembevételével közelíthetjük meg az idegen nyelv struktúráját, fonológiai rendszerét. Ezeknek az eszközöknek az alkalmazása sajátos előkészítést igényel: A nyelv ritmusának, intonációjának, valamint az agyunk integrációs munkáját biztosító ingereknek rendkívül nagy jelentőségük van a beszédtevékenység szempontjából. Az idegen nyelvoktatás módszerének tehát olyan eljárásokra van szüksége, amelyek egy időben több szervünkre gyakorolnak hatást, lehetővé téve számunkra azt, hogy az idegen nyelvi jelenségeket integrálni tudjuk a pszichológiai ösztönzés és a megfelelő kondicionálás alapján.

„Az alsó tagozati oktatás színvonala” c. hetedik kötetben leírt kísérletek tulajdonképen

gyakorlati megvalósítását és egyben próbáját is jelentik annak a didaktikai szemléletnek, melyet „Az új iskolának új didaktikát” címmel mutatott be a sorozat első száma. A kötet elején ismét L. V. ZANKOV nevével találkozhatunk, aki válaszul az őt ért bírálatokra Megállapítja, hogy a pedagógusok és módszertani szakemberek eddig túlságosan lebecsülték az alsó tagozatos tanulók megismerő képességét, és ezért alacsonyra szabott igényekkel és követelményekkel indokolatlanul megkönnyítették a tanulást. A jelenlegi tankönyvek nem tartalmaznak elegendő tananyagot, az oktatási módszerek sem serkentik kellőképpen a tanulók megismerő tevékenységét. Az alsó tagozati tantervet is korszerűsíteni kell. Ezt vallja V. DAVIDOV „Az algebra elemei az alsó tagozatban” című tanulmány szerzője is. Véleménye szerint néhány tantárgy tanterve, különösen a matematikáé, ma már nem felel meg a változó szükségleteknek, a korszerű tudomány fejlődési színvonalának, a fejlődéslelektani és logikai kutatások újabb eredményeinek. DAVIDOV a tanulmányában foglaltakkal igyekszik alátámasztani azt az álláspontját, hogy az alsó tagozat számtan tantervét lényegesen át kell és át is lehet alakítani. L. SZKATKIN — a harmadik tanulmány szerzője — nem ért egyet sem ZANKOVVAL, sem DAVIDOVVAL. Kifejti saját nézeteit, melyek az alsó tagozat és a felsőbb osztályok közötti törés megszüntetésére irányulnak. A WOLF (NDK) is az alsó tagozati matematikatanítás új lehetőségeit elemzi. Azt javasolja, hogy az elemi fokú számtan helyett az alsó tagozati matematikatanítás épüljön a mennyiségek közötti összefüggések megismerésére, az algebra elemeire. P. ROPESCU—NEVEANU és C. MARINESCU arról a romániai közoktatásügyi kísérletről számolnak be, amelynek során számos iskolában bevezették az alsó tagozaton is a szakrendszertan oktatását.

A „LANGEVIN—WALLON TERVEZET” teljes szövegét közli a sorozat 8. számú füzeté. — A második világháború utolsó hónapjaiban a francia oktatásügyi miniszter bizottságot hozott létre a közoktatás reformjának kidolgozására. Az így született tervet a bizottság elnökeiről LANGEVIN—WALLON térvnek nevezik. Bár a háború után ez az ízig-vérig demokratikus tervezet nem valósulhatott meg; ma is ihletője a demokratikus köznevelési törekvéseknek. Az óvodától a felsőoktatásig minden képzési fokra és formára kiterjed a haladó kultúrpolitikai, iskolarendszertani; pszichológiai és pedagógiai gondolatok összefüggő rendszert alkotó tömör foglalat. ÁGOSTON GYÖRGEY professzor a magyar kiadáshoz írt bevezető tanulmányában a tervezetét a „XX. század kiemelkedő, ma is aktuális közoktatáspolitikai és pedagógiai alkotása”-nak nevezi.

A „*Tehetség és különleges képzés*” c. 9. kötet öt tanulmányát szovjet, német és lengyel szerzők írták. Egyaránt vizsgálják a tehetség pszichológiai természetét és fejlődési lehetőségeit, valamint az ebből fakadó pedagógiai következtetéseket. A füzet érdekessége abban rejlik, hogy a szerzők a tehetség fogalmának más-más tartalmat tulajdonítanak. B. ANANYEV a tehetség fogalmát az iskolai képzés folyamatából vezeti le. „A tehetséget — írja többek közt — az alsó tagozati oktatás és nevelés egész rendszere alakítja, nem pedig külön valamely tantárgy. A tehetség nem egyéb, mint a különböző irányú fejlődésre való felkészültség, tehát alap a speciális képességek létrejöttéhez és kifejlődéséhez az ember társadalmi munkatevékenységének különböző területein.” HANS HIEBSCH tehetségen a vele született hajlamokban gyökerező s az élet során kifejlődő belső diszpozícióknak azt a rendszerét érti, amelynek következtében egy ember képes arra, hogy bizonyos teljesítményeket véghezvigyen — feltéve, ha egyéb személyiségjegyek ebben nem akadályozzák. GÜNTHER ÖLHOF tehetségen „olyan viszonylag tartós szerkezet”-et ért, amely mint „hordozó alap, mint egészként ható feltétel minden aktuális élmény, magatartás és formálás alapjául szolgál”. A tehetséggel összefüggő oktatási kérdések közül napjainkban különösen az oktatás differenciálása került előtérbe. Sokan úgy vélik, hogy a középiskolák „tagozatai” (nyelvi, matematika stb.) utat nyitnak a tehetségek kiválasztódása problémájának megoldása felé. MIROSLAW NOWICKI a differenciált oktatás különböző formáit tekinti át, B. THEIKE pedig részletesen bemutat egy sajátos típust, ismerteti az NDK műszaki irányú tagozatos iskoláinak feladatait, struktúráját és kutatási problémáit.

A szocialista országok iskolareformjainak 1963—1965-ig kialakult helyzetéről tudósít a „*Hét szocialista ország oktatásügye*” c. 10. kötet. R. WIESSNER—H. BRAUER—W. MANN — az NDK Központi Pedagógiai Intézet munkaközösségének — összehasonlító tanulmánya a Szovjetunió, Csehszlovákia, Lengyelország, Magyarország, Bulgária, Románia és az NDK oktatásügyének legfontosabb kérdéseit elemzi. E hét ország oktatásügyében igen sok közös vonás és hasonló fejlődési tendencia figyelhető meg. Éppen a közös alapok teszik tanulságossá azokat az eltéréseket, sajátos formákat, amelyek az egyes országokban a többi között a politechnikai oktatás megvalósítását, az általános és szakmai képzés összekapcsolását, a középiskolák differenciálását, az esti iskolák szerepét és a felnőtt-oktatás rendszerét jellemzik.

A sorozatban a 11. füzet „*A csoportoktatás módszerei*”-vel foglalkozik. A csoportoktatás olyan utakat keres, amelyeken a hagyományos osztálykeretek között is elérhető min-

den egyes tanuló aktív foglalkoztatása, megközelíti úgy, hogy az egyén feladatai nem különülnek el a többiek tevékenységétől, hanem mindenki munkája az egész osztály tevékenységének szerves része. A kötet szerzői konkrét példákkal mutatják be a csoportoktatás módszereit, mérlelik eredményeit, és beszámolnak elterjedéséről. WINCENCY OKOŃ az oktatás közösségi formáit tárgyalja a lengyel iskolákban. VILKO ŠVAJČER és MAGDA JUNAKOVIĆ a jugoszláv iskolák ez irányú tapasztalatait ismertetik. CARL BADER a svájci iskolákban folyó csoportmunkát értékeli. O. K. KYÖSTÖ és J. KURKIALA közös tanulmányának címe „A csoportoktatás a finn népiskolákban és a pedagógusképzésben”. ERNST MEYER az NSZK iskoláinak differenciált és azonos témájú csoportmunkáját elemzi.

„*A III. Nemzetközi Politechnikai Szeminárium*” a 12. kötet címe. A Nemzetközi Politechnikai Szeminárium a szocialista országok pedagógiai tapasztalatcseréjének jelentős fóruma. A Szeminárium első ízben 1960-ban Moszkvában ült össze. 1962-ben az NDK rendezte meg Hállében a II. Nemzetközi Politechnikai Szemináriumot. 1965 áprilisában pedig a III. Szeminárium rendezőjeként Bulgária látta vendégül Szófiában a szocialista országok küldötteit. Itt az egyes országok képviselői beszámoltak a politechnikai képzés, valamint az oktatás és a termelőmunka összekapcsolásának különböző szervezeti megoldásairól, gazdasági és pedagógiai problémáiról. Az azonos elvi kiindulás mellett a konkrét megoldási formákban levő eltérésekre és némely felfogásbeli különbségekre is rámutattak a beszámolók és hozzászólások, amelyeknek egy részét tartalmazza e kötet. A bevezető tanulmányt dr. MEDVEYES BÉLA, a magyar delegáció tagja írta.

„*Az algoritmusok és a programozott oktatás*” c. 13. kötet L. N. LANDA neves szovjet kutató tanulmányát tartalmazza. Napjainkban a kibernetikában s a tudomány és a gyakorlat sok területén olyan folyamatokkal kell operálnunk, amelyek vagy egyáltalán nem, vagy csak nagyon bonyolult módon írhatók le algoritmikusan. Irányítási azonban mégis kell ezeket. Ezt a feladatot különleges algoritmusok megalkotásával oldják meg; ezek az irányítandó folyamatok stochasztikus természetének figyelembevétele alapján funkcionálnak, és magukban foglalják az irányítandó rendszer oktatását. Nagy jövőjük van az ilyen algoritmusoknak az oktatásban is, hiszen sok pedagógiai jelenség stochasztikus természetű, nehéz algoritmikusan leírni, s irányításához az oktató rendszer önkéntesítésére van szükség. LANDA tanulmányában főleg azokat a pedagógiai jelenségeket és folyamatokat vizsgálja, amelyek algoritmikusan leírhatók, és amelyekhez irányítási algoritmust

lehet kidolgozni. Tárgyalja továbbá az oktatási folyamat kibernetikai értelmezésének lehetőségeit, az oktatási programok kidolgozásának módszereit, és rámutat azokra a konkrét hibákra, amelyek a kellő elméleti megalapozottság nélkül készített programokban felbukkannak. Hozzásegít ezáltal a programozott oktatás helyes értékeléséhez és távlatainak felismeréséhez.

A népgazdaság új irányítási rendszere kiható társadalmi életünk valamennyi területére. A közoktatás mint a kulturális felemelkedés igen fontos tényezője szorosan összefügg az ország gazdasági életével. A gépi technikára épülő termelés csak az általános és szakoktatás meghatározott színvonalán fejlődhet eredményesen, az oktatás széleskörű elterjedése viszont elképzelhetetlen a gazdasági élet megfelelő szintje nélkül. Ezt a fontos problémát, vagyis „Az oktatás gazdaságosságát”-t tárgyalja a sorozat 14. kötete. Az oktatásgazdaságtan újkeletű fogalom a pedagógiában és a közgazdaságtanban is. Azt vizsgálja, hogy mennyiben segíti a technikai és gazdasági sikereket az oktatás, mennyiben tekinthető az iskoláztatás közvetlen gazdasági hasznot is hozó beruházásnak, és melyek az oktatásügyi beruházások optimális arányai? Mint fiatal tudományágat, ma még elsősorban a vizsgálati módszerek kidolgozása foglalkoztatja. A kötetben szereplő négy neves amerikai szerző (JOHN VAIZEY, FREDERICK HARBINSON, CHARLES A. MYERS, FRITZ MACHLUP) írásai ezekről a módszertani keresésekről, az oktatásgazdaságtan törekvéseiről adnak képet. Terminológiájuk, közgazdasági és oktatáspolitikai szemléletük a polgári közgazdaságtanra épül, fejtegetéseiket ezért csak kellő kritikával fogadhatjuk. Az oktatásgazdaságtan alapproblémái azonban nemcsak a kapitalista viszonyok között érdekesek; az oktatáspolitikai tervek és intézkedések közgazdasági vizsgálata és megalapozása éppen a szocialista országok rohamosan fejlődő közoktatásában különösen fontos. Erre mutat rá V. A. ZSAMIN szovjet pedagógus-közgazdász a kötet élére került tanulmánya.

Előreláthatólag 1967 júniusában jelenik meg a sorozat 16. füzeté „A korszerű tankönyv”

címmel. E kötet tanulmányai tankönyvelmérettel, az iskolában jelenleg használatos különböző tankönyvtípusok didaktikai, metodikai, pszichológiai problémáival foglalkoznak. Rámutatnak arra, hogy a tankönyv szerkezete, a szöveg stílusa, a gyakorlatanyag megválasztása és aránya az egész oktatási folyamatot befolyásolja: korszerű oktatás nincs korszerű tankönyv nélkül.

Ezenkívül előkészületben van még a „Nyolc tőkés ország közoktatása”-ról szóló kötet, mely Belgium, az Egyesült Királyság, az Észak-amerikai Egyesült Államok, Franciaország, a Német Szövetségi Köztársaság, Olaszország, Svájc és Svédország oktatásügyének rendszerét, felépítését ismerteti. Az ezt követő kötetek témái: *a programozott oktatás pszichológiai problémái; az oktatás folyamata; az egész napos iskolák; az akceleráció és a koedukáció.*

Ahány téma, annyiféle pedagógiai gond, annyi új és nagy probléma! Bonyolult, sokrétű, izgalmas folyamatok egész sora tárul elénk. A fentiek alapján megállapíthatjuk, hogy a sorozat négy-hat ív terjedelmű kötetei egy-egy fontos problémáról, új törekvésről közölnek — a különböző álláspontokat, pedagógiai felfogásokat is tükröző — a kérdéskört sokoldalúan bemutató tanulmányokat. Ahogyan a Nagyvilág kipillantást enged a világ friss irodalmi áramlataira, ugyanúgy ez a pedagógiai sorozat az új külföldi módszerekre, kísérletekre és tapasztalatokra nyitja rá a hazai figyelmet ablakait. Néha azért jó ez, mert láthatjuk, hogy egy-egy területen nekünk sem kell szégyenkezniünk, máskor viszont azért üdvös, mert előrelendíti az el-elakadó kutatásokat. Az eddig — a Tankönyvkidő gondozásában — megjelent 14 füzet között nincs egy sem, amely ne olyan kérdésre keresne választ a külföldi pedagógiai irodalom segítségével, amelyek nálunk legalább oly mértékben ne várnának megoldásra, mint azokban az országokban, amelyeknek modern pedagógiai törekvéseit szeretnénk — pedagógustársadalmunk minél nagyobb hasznára — figyelemmel kísérni.

ILLÉS LAJOSNÉ

TANÍTÓKÉPZŐINTÉZETEK TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI III. DEBRECEN 1966

Szerk. KISS LAJOS és KISS TIHAMÉR, Alföldi Ny. 234. p.

A Tanítóképzőintézetek Tudományos Közleményei I. és II. kötete után első látásra, mintegy külső benyomásként, éppen a „tudományos” jelleg érvényesül a III. kötetben. Nem mintha az előző kötetekben a szerkesztők és a szerzők nem törekedtek volna bizonyos tudományos színvonalra — még akkor is, amikor a gyakorlati nevelés egyes kérdéseivel foglalkoztak —, hanem a kötet tanulmányainak túlnyomólag elméleti igényei szerint. Már a tartalomjegyzék áttekintése is utal arra, hogy a pedagógiai diszciplínák arányainak érvé-

mányos színvonalra — még akkor is, amikor a gyakorlati nevelés egyes kérdéseivel foglalkoztak —, hanem a kötet tanulmányainak túlnyomólag elméleti igényei szerint. Már a tartalomjegyzék áttekintése is utal arra, hogy a pedagógiai diszciplínák arányainak érvé-